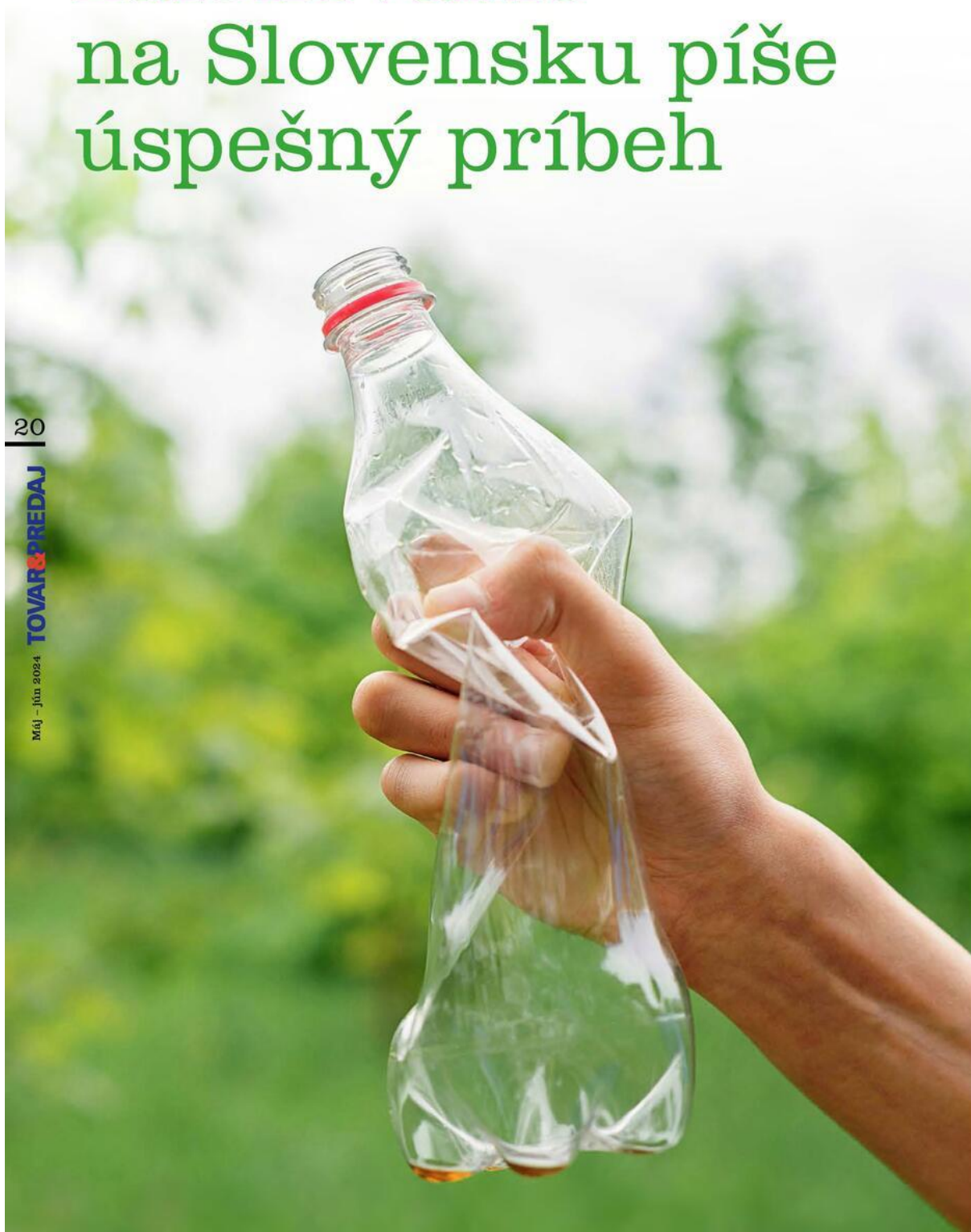

| **TÉMA VYDANIA**

Zálohovanie na Slovensku píše úspešný príbeh

20

Máj - jún 2024 **TOVAR&PREDAJ**

Keď sa v roku 2018 ministerstvo životného prostredia definitívne rozhodlo, že sa na Slovensku spustí systém zálohovania PET fliaš a plechoviek, ciele nastavovalo opatrne. Napriek poctivej príprave a slušnej štartovacej kampani pred spustením zálohovania vôbec nebolo isté, ako si spotrebiteľia zvyknú na vracanie nápojových obalov naspäť do obchodov. Prax však prekonala aj tie najoptimistickejšie očakávania a po dva a pol roku od spustenia systému Slovensko dosahuje pri recyklácii PET fliaš a plechoviek podobné čísla ako mnohé západoeurópske krajiny, kde zálohovanie už funguje dlhé roky.

Peter Kapitán, peter.kapitan@atoz.sk

Ak všetko pôjde dobre, v roku 2025 by sa na Slovensku malo vyzbierať 90 % zálohovaných nápojových obalov. Na prvý pohľad to možno vyzeralo ako ambiciózne očakávanie ministerstva životného prostredia, no ukázalo sa, že projekt, ktorý okrem iných pozitívnych environmentálnych vplyvov mal najmä vyčistiť verejné priestranstvá a krajinu od PET fliaš a plechoviek, je mimoriadne úspešný. V skutočnosti už po prvom roku fungovania zálohového systému bolo jasné, že obavy a opatrnosť neboli na mieste. Obyvatelia Slovenska si totiž na zálohovanie vybraných nápojových obalov rýchlo zvykli.

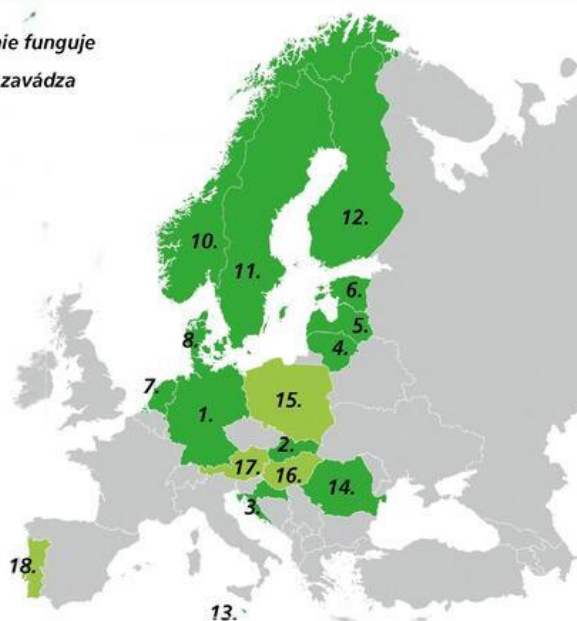
„Miera návratnosti bola v druhom roku fungovania zálohového systému na Slovensku 92 percent. To hovorí o tom, že sme systému nielenže porozumeli, ale ho aj prijali. Slovensko ukázalo, že mu záleží na prírode a aj životnom prostredí. Minuloročný prieskum zachytil, že viac ako 60 percent opýtaných vidí za zavedením zálohového systému najmä snahu o ochranu životného prostredia,“ uvádza marketingová manažérka Správca zálohového systému Monika Farka.

Za výbornými výsledkami vidia oslovení ľudia z praxe kombináciu viacerých faktorov. Martin Krajčovič, predseda Slovenskej aliancie moderného obchodu (SAMO) okrem iného upozorňuje, že sme sa pri spúšťaní systému mohli učiť v zahraničí. „Preto sme sa dokázali vyhnúť niektorým chybám, ktoré sprevádzali zavádzanie systému pred nami v zahraničí. Je veľmi dôležité, aby sa pri zavádzaní systému spojili obchodníci s výrobcami, čo sa na Slovensku stalo, pretože ich spolupráca je v tomto prípade kľúčová,“ hovorí.

Kde zálohovanie funguje
Kde sa systém zavádza

1. Nemecko
2. Slovensko
3. Chorvátsko
4. Litva
5. Lotyšsko
6. Estónsko
7. Holandsko
8. Dánsko
9. Island
10. Nórsko
11. Švédsko
12. Fínsko
13. Malta
14. Rumunsko
15. Poľsko
16. Maďarsko
17. Rakúsko
18. Portugalsko

Svedomitie vracanie prázdnych nápojových obalov do automatov vidieť už na prvý pohľad, spravidla pri väčších obchodoch, kde sa neraz pred automatmi tvoria rady. Ukázalo sa totiž, že spotrebiteľia nevracajú obaly prieběžne, ale skôr prídu k zálohovému raz za čas a PET fliaše a plechovky vracajú vo veľkom množstve. Aj úspešný príbeh však má svoje chyby, s ktorými treba ešte stále pracovať.

Ako systém zefektívniť

Jedným z najčastejších problémov, s ktorými sa spotrebiteľia, ale aj obchodníci trápia, sú chybové hlásky automatov určených na zálohovanie. Nie všetky obaly, ktoré do nich spotrebiteľia vkladajú, sú totiž úplne prázdne a čisté, čo nevyhnutne znamená postupné zanášanie mnohých dôležitých súčastí automatov. Každý obchodník sa, prirodzene, snaží robiť kroky aj v edukácii, aby vytečené tekutiny čo najmenej znečisťovali stroj.

„Obchodníci dbajú o pravidelnú údržbu strojov. Na bezproblémové fungovanie potrebuje byť stroj čistý, pretože funguje na základe veľkého množstva optických senzorov. Ak by tie boli zanesené, stroj nemusí fungovať správne. Postupne v tomto však bude pomáhať aj európska regulácia, že zátka patrí k fliaši a musí k nej byť pevne pripojená.“

„Potrebujeme neustále informovať a vzdelávať.“

Musíme zintenzívniť aktivity smerujúce k vzdelávaniu našich detí, mládeže a študentov univerzít. Sme presvedčení, že na takom komplexnom systéme, akým je zálohovanie a k nemu pridružené procesy bezpochyby sú, dokážeme mladej generácii na praktických príkladoch ilustrovať a vysvetliť význam separovania odpadov, recyklácie a tiež na prvý pohľad zložitých odborných výrazov, ako napríklad cirkulárna ekonomika či ekomodularita.“

Marián Áč, generálny riaditeľ, Správca zálohového systému

Ak je fľaša zatvorená zátkou, výrazne sa znižuje problém so znečistením cez vytečené tekutiny," zdôrazňuje Martin Krajčovič.

Dobre vyčistený stroj teda zaručí, že automat nebude mať problém s rozpoznávaním obalov. Okrem toho, že tým obchodník dokáže minimalizovať náklady na servis, vie aj zvýšiť komfort zákazníka. „Spotrebiteľská skúsenosť z vracania zálohovaných obalov môže mať vplyv aj na nákupné správanie. Návštevník predajne, ktorý bude mať nepríjemnú skúsenosť s vracaním zálohovaných plastových fliaš a plechoviek, tak môže inklinovať k zmene predajne, kam zvykne chodiť nakupovať,“ upozorňuje Monika Farka.

Vylepšovanie logistiky

Napriek tomu, že systém zálohovania dosahuje vynikajúce výsledky vďaka intenzívnemu zapojeniu spotrebiteľov, Správca zálohového systému aj naďalej pracuje na jeho zefektívnení. Jeho cieľom je harmonizovať fungovanie systému v spolupráci s obchodníkmi či výrobcami tak, aby bol pre spotrebiteľov čo najkomfortnejší, aby odoberanie obalov bolo plynulé a aby mali vo svojom blízkom okolí možnosť zálohovať.

„V tomto smere zavádzame tento rok v rámci logistiky spojenej so zväzňaním vyzbieraného materiálu z prevádzok fixne stanovené dni pre prevádzky podľa množstva vyzbieraných obalov. Snahou je lepšie pokrývanie potrieb zapojených odberných miest, zníženie nárokov na skladové priestory prevádzok a v neposlednom rade zníženie ekonomických a ekologických nárokov logistiky,“ vysvetľuje Monika Farka.

Vývoj množstva vyzbieraných obalov od januára do konca apríla

Západné Slovensko

2022 53 292 449

2023 155 519 231

2024 169 105 865

Stredné Slovensko

2022 22 910 315

2023 68 131 855

2024 74 452 643

Východné Slovensko

2022 23 075 925

2023 73 861 132

2024 81 053 022

Po počiatočných problémoch s odvozom vyzbieraných obalov sa dnes podľa Martina Krajčoviča efektívnosť pohla výrazne vpred. „Keď funguje logistika, aj so skladovaním je menší problém, pretože obaly nezaberajú veľa miesta. Momentálne sa diskutuje o zlepšení naplnenosti vriec, respektíve ich úprave, kde vidíme možnosť ďalšej úspory. Sú to už však len detaily, ktoré spotrebiteľ nevidí a nijak ho neovplyvňujú. Zo spotrebiteľského pohľadu sme to zvládli výborne, o čom hovorila aj samotné výsledky,“ uvádza.

Zdroj: Správca zálohového systému

Nečakaní pomocníci

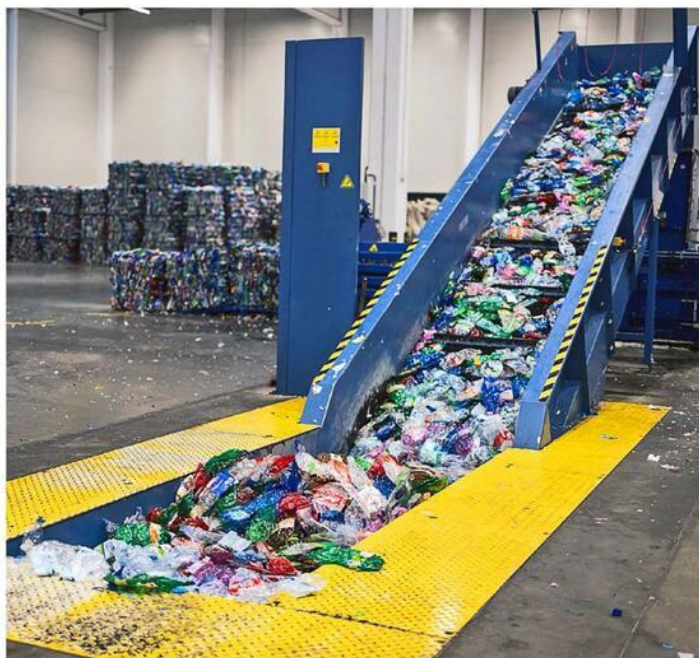
Pred spustením zálohovania v kontajneroch a vriech na triedený zber tvorili nápojové obaly z plastov v priemere 21,58 % hmotnosti. V analýzach z roku 2022 ich výskyt poklesol na necelé 3 % a v roku 2023 sa znížil k hodnote 2 %. Tento hmotnostný pokles plastových obalov na nápoje predstavuje viac ako 90 %. Pri vyjadrení podielu PET fliaš z hľadiska objemu, ktorý zaberali v nádobách na triedený zber, je prepad ešte výraznejší.

Zlý zážitok pri zálohovaní môže zákazníka odradiť od nákupu.

Kým v roku 2021 zaberali nápojové obaly z plastov v priemere až 30,4 % objemu kontajnerov a vriech na triedený zber, do polovice roka 2022 poklesla táto hodnota na 3,9 % a v roku 2023 analýzy potvrdili už len 2,38 %. Celkovo tak ide o pokles o viac ako 92 %. „Ešte výraznejšie hodnoty poklesu boli zistené pri nápojových plechovkách, kde sa stratilo takmer 95 percent ich pôvodnej hmotnosti a viac ako 97,5 percenta objemu, ktorý zaberali v triedenom zbere,“ vysvetľuje Marek Brinčík z OZV NATUR-PACK. Obaly, ktoré „zmizli“ z triedeného zberu, sa vyzbierali prostredníctvom zálohového systému.

Okrem toho, že si na systém zálohovania zvykli samotní spotrebiteľia, istú úlohu v tomto prípade hrajú aj nečakaní pomocníci. Nie je nič nezvyčajné

vidieť ľudí z chudobnejších sociálnych pomerov, ako pociťovo prehrabávajú kontajnery a hľadajú obaly, ktoré dokážu speňažiť. Neraz dokážu v priebehu doobedia nazbierať plné vrece zálohovaných obalov, ktoré môže mať hodnotu aj viac ako 10 eur. Istým spôsobom tak zálohovanie pomáha aj sociálne vylúčeným skupinám obyvateľov.

„V rámci zálohovania máme fantastické čísla.“

V rámci zálohovania máme čísla fantastické, cieľ sme splnili oveľa skôr, ako je zákonná povinnosť. Z tohto sa dá jednoznačne indikovať, že nielen systém sa nastavil pre spotrebiteľov správne, ale najmä jednotlivé odberné miesta, teda samotné obchody, sa pripravili veľmi zodpovedne a dokázali spotrebiteľom komfortne sprostredkovať túto službu. Do budúcnosti sa uvidí, či bude potreba napríklad veľkokapacitných odberných miest alebo zapojenia aj iných subjektov do systému.

Martin Krajčovič,
predseda, Slovenská aliancia
moderného obchodu

Inšpirácia pre Česko

Jeden z najstarších systémov zálohovania v Európe funguje na Islande, kde sa už od roku 1989 zálohujú PET fľaše, plechovky aj sklenené obaly okrem obalov na mlieko a džúsy. Zálohovanie dnes už funguje alebo sa dostáva do praxe v 18 krajinách Európy. Najmä v posledných rokoch počet krajín, ktoré si zvolili takýto spôsob boja proti plastovému odpadu, výrazne narástol. Vo väčšine zapojených krajín je návratnosť obalov na úrovni 90 a viac percent a aj to môže byť jeden z dôvodov, pre ktoré je zálohovanie pre krajiny čoraz lákavejšie.

Do roku 2029 totiž Európska komisia stanovila cieľ dosiahnuť minimálne 90 % mieru recyklácie PET fliaš. Nedávno sa na Slovensku boli napríklad inšpirovať podporovatelia zálohovania z Talianska a čoraz hlasnejšie sa hovorí o tom, že podobný zálohovací systém, ako funguje na Slovensku, by mal vzniknúť aj v Česku. „Zavedenie zálohového systému predstavuje ďalšiu cestu, ako lepšie triediť vybrané druhy nápojových obalov. Cieľom je zvýšiť zber nápojových plastových fliaš a plechoviek, znížiť množstvo odpadu a zredukovať odhadzovanie odpadu do prírody. Napríklad na Slovensku po zavedení zálohovania pohodené odpady prakticky vymizli,“ píše české ministerstvo životného prostredia.

Zálohovanie by malo podľa návrhu zákona v Česku začať platiť od polovice roka 2025. Zálohovať sa tam plánujú plastové fľaše s objemom od 0,1 litra do 3 litrov od nealkoholických aj

Boj s odpadom pokračuje.

Európsky parlament v apríli 2024 potvrdil predbežnú dohodu o novom nariadení týkajúcom sa obalov a odpadov z obalov. Keď návrh prejde poslednými schvaľovacími krokmi, očakáva sa, že nariadenie by malo vstúpiť do platnosti na jeseň 2024. Nariadenie má za cieľ zredukovať negatívne vplyvy obalového segmentu na životné prostredie – znížiť množstvo obalov uvádzaných na trh, zvýšiť opakované používanie obalov a do maximálnej možnej miery podporiť recykláciu. Nariadenie obsahuje aj návrh opatrení na obmedzenie používania niektorých druhov obalov, ako napríklad jednorazových plastových obalov a balení v systéme HORECA, a taktiež aj zákaz používania takzvaných večných chemikálií v potravinových obaloch. Všetky obaly budú musieť byť recyklovateľné. Ak budú menej ako 70 % recyklovateľné, nebudú sa môcť uvádzať na trh. Taktiež niektoré špecifické obaly budú musieť byť kompostovateľné, ako napríklad vrecúška na čaj či nálepky na ovod. Rovnako by mal byť povinný aj obsah recyklovanej zložky v plastových obaloch, a to v niektorých prípadoch až 65 %. Veľké očakávanie sa vkladajú aj do ekomodulácie, ktorá by mala byť účinným hospodárskym nástrojom na stimulovanie udržateľnejšej koncepcie obalov s dôrazom na recyklovateľnosť. Výšku poplatkov ale nariadenie ustanovovať nebude. Značná pozornosť sa v návrhu nariadenia venuje aj označovaniu obalov, od ktorého si navrhovatelia sľubujú zjednotenie označovania v rámci celej EÚ, a teda zjednodušenie triedenia pre konečného spotrebiteľa a s tým súvisiace zvýšenie množstva na recykláciu.

Zdroj: Naturpack

alkoholických nápojov do 15 % alkoholu a to isté by malo platiť aj pre plechovky. Do zálohovania by nemali patriť obaly na mlieko a mliečne nápoje, obaly od octu, oleja a ďalších tekutých potravín. Dôležitým rozdielom v návrhu oproti systému fungujúcemu na Slovensku je veľkosť prevádzok, ktoré sa musia do zálohového systému zapojiť.

Kým u nás platí, že zálohované obaly musia vyberať prevádzky, ktoré majú viac ako 400 metrov štvorcových, v Česku sa uvažuje o tom, že systém bude fungovať vo všetkých predajniach aj na čerpacích stanicích nad 50 m². „Povinnosť vyberať zálohované obaly budú mať aj online predajcovia (odobrať musia obaly v obvyklom množstve). Dobrovoľne sa do vracania zálohovaných fliaš a plechoviek môžu zapojiť aj menšie predajne alebo obce. V obciach nad 300 obyvateľov, kde nebude predajňa nad 50 m² a obec ani malé predajne sa nezapoja dobrovoľne, zriadi odberné miesto operátor. Vďaka tomu zaisťujeme dostupnosť systému,“ píše v otázkach a odpovediach o zálohovaní české ministerstvo životného prostredia.